

LA IDEA D'EUROPA

La història està feta d'idees. La Declaració de Berlín signada pels governants europeus el dia 25 de març del 2007 per celebrar el 50è aniversari del Tractat de Roma, origen de la Unió Europea actual, comença precisament amb aquestes paraules: «*Europa ha estat, durant segles, una idea, una esperança de pau i d'entesa.*» Però també la història ens ha mostrat fins a quin punt n'és d'ambivalent la força de les idees. La mateixa idea de la unificació d'Europa que ha impulsat el procés durant aquests últims cinquanta anys pren cos precisament després de la sangant confrontació –també d'idees– de la Segona Guerra Mundial. Però el potencial il·luminador que tenia aquesta idea d'Europa projectada sobre el rerafons de la barbàrie i del desastre moral que la guerra va representar és molt diferent de la que pot tenir avui per als ciutadans europeus del segle XXI, amb uns nivells de benestar radicalment diferents i immersos en uns processos de transformació social (globalització econòmica i cultural, processos migratoris massius, diversitat de creences, rebrot dels fonamentalismes) d'àmplies conseqüències en la conformació política futura de les nostres societats.

L'accidentat curs del Tractat mitjançant el qual s'estableix una Constitució per Europa és una bona prova d'aquesta diferent sensibilitat davant la idea d'Europa. Ha estat precisament en els països on el debat ha estat més intens –i segurament més informat– on el Tractat sotmès a referèndum no ha estat acceptat. Dins de la Unió, el replegament dels Estats-nació europeus cap a posicions cada cop menys federalistes, i el paper d'Europa en els conflictes internacionals més recents han fet palesa una crisi en el procés de construcció europea –malgrat les recents ampliacions– que sovint ha estat qualificada com a crisi de lideratge, però que en el fons no és més que el reflex de les dificultats existents per mantenir encesa la flama que va alimentar el projecte europeu des de la postguerra. Fa falta urgentment, com deia recentment Timothy Garton Ash, una nova «narració». En definitiva, cal trobar un contingut renovat per a la *idea* d'Europa que permeti als ciutadans europeus d'aquest nou segle incorporar-la positivament al seu imaginari i convertir-la així en motor de *legitimació* d'una unió política cada cop més estreta.

Per això no n'hi ha prou amb l'argument de l'eficiència econòmica (l'únic que sembla haver quedat operatiu després d'haver assolit l'altre gran objectiu inicial d'acabar amb

els conflictes bèl·lics entre els pobles europeus), sinó que també és necessari un mínim denominador comú de valors compartits que dibuixin un model de societat determinat. De fet, durant els últims cinquanta anys, el propi procés d'integració europea ha anat posant les bases d'un model específicament europeu basat en els principis de pau i llibertat, en la democràcia i l'estat de dret, en la tolerància i la seguretat, el benestar, la justícia i la solidaritat social. Certament que aquests valors comuns –que la recent Declaració de Berlín també destaca– es poden assolir o veure's realitzats hipotèticament també en el mateix marc estatal.

¿Per què apostar, doncs, per a una integració política més estreta? Aquest ha estat i és l'argument dels eurocrítics i dels euroescèptics: aquests valors només poden arrelar i fructificar adequadament sobre el canemàs d'una identitat col·lectiva comuna. I, segons ells, aquesta identitat comuna europea –el «*poble europeu*»– avui no existiria. No cal dir que els governs de diversos estats europeus han jugat recentment amb aquest argument per seguir mantenint àrees de sobirania i aigualir un projecte autènticament federalitzant. Però la reflexió correcta segurament és la contrària: precisament perquè els ciutadans dels diferents Estats europeus compartim avui tota una sèrie de valors, podem parlar ja de l'existència d'una *consciència europea* –un *ethos*, una «forma de vida europea»– que hauria de ser el nucli legitimador d'aquest projecte polític comú. Ara bé, cal que els ciutadans europeus puguin interioritzar i fer seva aquesta creença. I, sobretot, que hi puguin veure més un reforçament i una ampliació d'allò que tenen de millor les pròpies formes de vida nacionals que no pas una renúncia a la pròpia identitat. Certament, això no és senzill i el debat sobre el Tractat constitucional ho ha posat de manifest.

Però de la mateixa manera que els processos de constitució dels Estats-nació europeus van anar acompanyats de la construcció paral·lela d'uns determinats imaginaris (o «narracions»), el procés d'integració política europea es veu obligat avui a trobar (o a renovar) també el seu propi imaginari. I per assolir això ja no són suficients les declaracions ben intencionades, ni la visió (o el paternalisme) de les elits europeistes que, tot sigui dit, han estat decisives per arribar a on avui ens trobem. Avui fa falta un nou pas. Calen accions concretes que permetin als ciutadans europeus sentir-se realment participants de la cosa comú. Això obligaria d'entrada a un disseny institucional de la Unió, no solament més efectiu en la presa de decisions –que és cap on semblen dirigir-

se la majoria de propostes de reforma actualment en discussió—, sinó sobretot que sigui capaç de cobrir els dèficits de participació —i, per tant de legitimitació democràtica— que són a la base de la crisi del model actual.

La Unió Europea d'avui ha de respondre a reptes molt diferents dels de fa 50 anys. I si bé és cert que sense el lideratge decidit dels grans països europeus —França, Alemanya, Regne Unit— el procés d'integració no podrà avançar (d'aquí la importància de les imminents eleccions presidencials a França o del proper canvi de primer ministre a la Gran Bretanya), no ho és menys que avui ja no és possible continuar amb un procés d'integració dissenyat i aplicat exclusivament «des de dalt» i sense la participació dels ciutadans europeus. Els lideratges i la imaginació institucional que calen són precisament aquells que facilitin i impulsin aquesta participació sobre la base dels valors *ja compartits* pels ciutadans europeus i des del respecte a la diversitat.

Pere Fabra